

DRŽAVNA MATURA U HRVATSKIM SREDNJIM ŠKOLAMA I UPISNA POLITIKA U VISOKOM OBRAZOVANJU: KORIŠTENJE REZULTATA DRŽAVNE MATURE ZA UPISE U VISOKO OBRAZOVANJE

Petar Bezinović i Zrinka Ristić Dedić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja

Sažetak Uvođenjem državne mature u četverogodišnje srednje škole standardizirat će se provjera znanja u srednjoškolskom obrazovanju, ostvareni rezultati postat će transparentni i usporedivi. Ovim se pristupom visokoškolskim ustanovama omogućuje objektivniji uvid u školska postignuća pristupnika i kvalitetniji probir kandidata za upis na studij. U tekstu se razmatra postojeće stanje u visokoškolskoj upisnoj politici i mogućnosti korištenja rezultata državne mature umjesto postojećih selekcijskih postupaka za upise u visoko obrazovanje.

Ključne riječi: državna matura, upisna politika u visokom obrazovanju, klasifikacijski postupci

VAŽNOST UPISNOG POSTUPKA

Visoko obrazovanje u Hrvatskoj prolazi značajne strukturne reforme u skladu s Bolonjskim procesom i nastojanjem da svojom kvalitetom bude konkurentno na europskom tržištu znanja i obrazovanja. U političkim i u akademskim je krugovima usvojen stav da se proklamirano "društvo znanja", koje bi trebalo jamčiti ubrzan gospodarski razvoj i povećanu kvalitetu života građana, najbolje može ostvariti većim ulaganjima u obrazovanje i svrhovitim planiranjem njegova razvoja.

Pred visokoškolskim je ustanovama velik izazov, budući da one moraju zadovoljavati sve veće društvene potrebe za visokostručnim kompetencijama i povećanjem broja visoko obrazovanih osoba. Visoko obrazovanje mora povećati uspješnost studiranja i vlastitu učinkovitost. Da bi bilo konkurentno, visoko obrazovanje mora zadovoljavati visoke standarde učenja,

poučavanja i kvalitete podrške koju pruža svojim studentima.

Uspješnost i učinkovitost studiranja, međutim, u velikoj mjeri ovise i o pripremljenosti pristupnika za studij. Loše pripremljeni pristupnici, bez potrebnih predznanja, nedostatan razvijenih vještina samostalnog učenja i bez odgovarajuće motivacije za studij, teško će zadovoljiti zahtjeve studija i ostvariti akademski uspjeh. U interesu je visokoškolskih ustanova upisivati najbolje pripremljene kandidate te je stoga probir pristupnika za upis na studij važan inicijalni doprinos kvaliteti i učinkovitosti studija.

"NUMERUS CLAUSUS" I KOMPETITIVNOST

U uvjetima ograničenih upisnih kvota (*numerus clausus*) postupak izbora pristupnika visoko je kompetitivan. Broj pristupnika, posebice u popularnim disciplinama, često je višestruko veći od broja raspoloživih upisnih

mjesta. Na visokim učilištima posljednjih se godina upisna kompetitivnost još povećala zbog relativnog smanjenja broja upisnih mjesta bez osobnog plaćanja. Pitanje izbora pristupnika zbog te činjenice postaje još osjetljivije.

VAŽNOST KVALITETE SELEKCIJSKIH POSTUPAKA

Selekcijski postupci stoga moraju biti izuzetno kvalitetni – valjani, objektivni i pravedni. Valjani su oni selekcijski postupci koji omogućuju izbor pristupnika po relevantnim kriterijima, odnosno po onim svojstvima pristupnika koja su najvažnija za učinkovito učenje, uspješno studiranje i kvalitetno obavljanje visokostručnih poslova u području studiranja u budućnosti. Selekcijski bi postupci trebali osigurati što precizniju procjenu kapaciteta potencijalnih studenata za stjecanje potrebnih znanja i poželjnih kompetencija i kvalifikacija u najkraćem mogućem roku.

Da bi selekcijski postupci bili objektivni potrebno je isključiti sve oblike subjektivnog odlučivanja i probira ne temelju nevažnih kriterija. Objektivni su postupci temeljeni na korištenju valjanog i pouzdanog instrumentarija i jasnih kriterija uspješnosti. Valjani i objektivni postupci ujedno osiguravaju pravednost selekcije, odnosno isključivanje bilo kakvih oblika diskriminacije pristupnika.

POSTOJEĆE STANJE – VISOKOŠKOLSKA AUTONOMIJA I UPISNA POLITIKA

Postojeći Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/2003) regulira upisnu politiku u sklopu isticanja akademskih sloboda u visokom obrazovanju, pri čemu su pravila studiranja i upisa studenata sastavni dio akademske samouprave na visokim učilištima (članak 4. – Akademska zajednica i njene slobode). Svim visokoškolskim ustanovama omogućuje se, i od njih se očekuje, da na svoj način određuju vlastitu upisnu politiku. Na sveučilištima to čini Senat koji utvrđuje upisnu politiku (članak 58.), dok upisne kvote prema utvrđenim studijskim kapacitetima Senatu predlaže Sveučilišno vijeće (članak 59.).

Upis na studij (članak 77.) obavlja se na temelju

javnog natječaja koji objavljuju sveučilišta i visokoškolske ustanove koje provode studij najmanje šest mjeseci prije početka nastave. Natječaj za upis sadržava uvjete za upis, broj mjesta za upis, postupak, podatke o ispravama koje se podnose i rokove za prijavu na natječaj i upis.

Prema navedenom Zakonu, visokoškolske ustanove koriste postupke odabira pristupnika za upis na način koji jamči ravnopravnost svih pristupnika. Same utvrđuju kriterije (npr. uspjeh u prethodnom školovanju, vrstu završenog školovanja, uspjeh na klasifikacijskom ili drugom ispitu, posebna znanja, vještine ili sposobnosti i sl.) na temelju kojih obavljaju klasifikaciju i odabir kandidata za upis.

Visokoškolske ustanove same utvrđuju koji su srednjoškolski programi odgovarajući preduvjet za upis pojedinog preddiplomskog studija. Uvjeti upisa određeni su studijskim programom.

Pravo na upis na visoko učilište (članak 86.) ima svaka osoba koja je ispunila uvjete u okviru kapaciteta visokog učilišta. Ako broj osoba koje su ispunile uvjete prelazi kapacitet visokog učilišta, pravo na studij imaju one osobe koje su u klasifikacijskom postupku ostvarile bolje rezultate.

Očito je dakle, da je prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, upisna politika posve u nadležnosti visokih učilišta i stoga pri planiranju eventualnih promjena upisne politike valja uvažavati postojeći stupanj autonomije i akademske samouprave.

POSTOJEĆE STANJE – KVALIFIKACIJSKI ISPITI

Analiza postojećih razredbenih postupaka pokazuje da se za selekciju najčešće koriste sljedeći kriteriji: opći uspjeh u srednjoj školi, ocjene iz relevantnih predmeta te uspjeh na klasifikacijskom ispitu. Eventualno se pridodaju i dodatni bodovi za uspjeh na županijskim, nacionalnim ili međunarodnim natjecanjima.

Visokoškolske ustanove same određuju koji bi mogli biti najbolji prediktori budućeg uspjeha njihovih studenata i u skladu s tim pretpostavkama kreiraju svoje klasifikacijske postupke. U sklopu klasifikaci-

